

cumstantia qualitatis temporis, sed non speciem mutans: et aliqui existimant etiam, quod non aggravat saltem notabiliter. Quantitas temporis consideratur penes multum, vel parum durare. Et hæc etiam est pura circumstantia, non speciem mutans, et regulariter non est aggravans notabiliter, nisi sit diurnitas valde notabilis juxta materiam, et qualitatem operis.

XXXII. Illud vero est notandum ad evadendum in hac circumstantia argumenta calculatoria quæ valde importuna sunt, ut si quis in instanti horæ meretur aliquid, quantumcumque parum, et in parte immediata aliquid amplius, et in alio instanti amplius, et sic de aliis, merebitur in fine horæ infinitum; attendendum, inquam, est quod si istæ calculationes physice fiant, non concludunt physicam infinitatem simpliciter, sed secundum quid, et secundum partes proportionales, et indesignatas; quia licet in hoc instanti mereatur aliquid certum, et determinatum, tamen immediate post in parte incerta temporis non meretur aliquid certi, et determinati, sed incerti gradus, nisi detur

majus auxilium determinatum, et distinctum, non præcise continuatum juxta durationis modum. Esse autem infinitas partes proportionales in duratione actus, et meriti non magis facit infinitum, quam in ipso tempore, vel in continuo. Si vero calculatio fiat moraliter, et non secundum divisionem physicam, sic multo minus sequitur infinitas: quia in instanti, et in parte immediate subsequenti, et in parva mola totum pro eodem reputatur moraliter, nec diversa ratio meriti consurgit, sed est eadem, quia non possunt homines moraliter diversam advertentiam, et judicium, vel voluntatem habere, sed eandem pro instanti, et parte brevi temporis.

XXXIII. De circumstantia quoties, quæ ab aliquibus ponitur pro circumstantia, et pertinet ad numerum, et repetitionem actuum, unde fit consuetudo, dicimus illam non esse circumstantiam, sed numerum actuum, qui diversam substantiam materialiter facit, et numerus semper confitendus est in peccatis, ut determinat Concilium Tridentinum sessione XIV, capite quinto.

QUÆSTIO VIII.

DE VOLUNTATE, QUORUM SIT UT VOLITORUM.

Incipit ab ista quæstione agere D. Thomas de actibus voluntariis in particulari. Et primus actus est simplex voluntas finis, deinde fruitio ejus, id est, complacentia interior; deinde intentio, et postea circa media est electio. Unde in præsentibus voluntas non sumitur pro potentia volendi, sed pro actu simplici volitionis, qui eodem nomine appellatur, quo voluntas. Quod patet ex ipso D. Thoma in initio hujus quæstionis, ubi dicit se agere de voluntate pro ipso velle, licet in processu quæstionis etiam plura attingat de ipsa potentia, quia id conducit ad explicationem talis actus.

SUMMA LITTERÆ.

Tres articulos facit D. Thomas. In primo inquit an voluntas sit tantum boni. Et respondet, appetitum prosecutivum tantum esse boni, quia est per modum inclinationis, et inclinatio semper est in aliquid conveniens, non ei repugnans. Appetitus vero fugiens est de malo, quia est de disconvenienti. Et loqui se de actu voluntatis qui est volitio et prosecutio, exprimit solutione ad primum.

In secundo articulo inquit, an voluntas sit tantum de fine, an etiam de mediis. Respondet voluntatem pro potentia ad utrumque se extendere, quia etiam in mediis invenitur appetibilitas; nam eliguntur. Si vero sumatur voluntas pro simplici volitione, sic est solum de fine, quia volitio de mediis est propter aliud; et sic non est simplex, nec prima volitio.

In tertio articulo inquit, an eodem actu moveatur voluntas in finem, et in media. Respondet quod in finem dupliciter fertur voluntas, vel absolute, et secundum se, vel ut est ratio appetendi media. Primo modo, est diversus actus, quo tendit in finem, et quo in media. Secundo modo, attinguntur media sub fine eodem actu, et hoc est simul attingere finem, et media, id est, finem non in se, sed ut est ratio mediorum. Videtur loqui in hoc articulo D. Thomas de voluntate pro potentia, ut tamen conducit ad melius explicandum simplicem actum volitionis, qui omnino media non attingit, etiam prout finis est ratio volendi illa, quod restabat explicandum post secundum articulum.

QUÆSTIO IX.

DE MOTIVO VOLUNTATIS.

Simplex volitio cum sit primus actus, quo voluntas incipit aliquid velle, quia vult finem secundum se, non in ordine ad media, nec media propter finem, ideoque non duplicat objecta, sed simplex actus dicitur, indiget

motivo aliquo potiori jure, quam alii actus, qui cum posteriores sint, et alios priores supponant, habent in illis a quibus moveri possit voluntas. Hæc causa est inquirendi circa hunc actum motiva voluntatis.

SUMMA LITTERÆ.

Sex articulos facit D. Thomas, tres primos circa movens intrinsecum: tres alios circa extrinsecum. Intrinsecum est intellectus proponens, appetitus invitans, voluntas se impellens: extrinsecum est corpus cœleste, et Deus. Non numerat seorsum ab istis objectum movens, vel causam moralem persuadentem, consiliantem, etc. quia hæc omnia pertinent ad intellectum proponentem, si quidem in media intellectus propositione movent.

In articulo primo inquit D. Thomas, an voluntas moveatur ab intellectu. Respondet intellectum movere, id est, determinare, et reducere voluntatem ad actum motione specificationis, quia præsentat ei objectum, quod est principium specificans; non motione exercitii, quæ est motio ex parte subjecti, quasi factiva, et impulsiva.

In articulo secundo inquit, an moveatur voluntas ab appetitu sensitivo: respondetur moveri, ea motione, quæ tenet se ex parte objecti, eo quod ex appetitu sensitivo, et passione objectum apparet conveniens homini sic affecto, et disposito: quanto autem objectum convenientius apparet, vehementius movet.

In articulo tertio inquit, an voluntas moveat se ipsam: respondetur movere se ipsam motione quoad exercitium, quia ad ipsam pertinet amor finis. Quæ autem agunt propter finem, gratia seu amore finis operantur, et sic ex fine voluto agens efficit; ergo et voluntas ex fine voluto se ipsam impellit ad media; sicut intellectus ex principiis intellectis ad conclusionem.

In articulo quarto inquit, an voluntas moveatur a principio exteriori: respondetur moveri. Est enim duplex principium influens in voluntatem, scilicet objectum medio intellectu proponente, quod est movens specificative: et instinctus, seu inspiratio, aut impulsus interior ad volendum. Primo modo reducitur motus voluntatis in principium exterius, scilicet in objectum, quod extra est, et allicit. Secundo modo reduci debet motus voluntatis in aliquod principium extrinsecum inspirans, et impellens, quia licet voluntas possit se ipsam de uno actu impellere, et instigare in alium, ut de intentione finis ad electionem medii: in primo tamen actu non potest sic impellere, et instigare se. Indiget ergo extrinseco movente, aut non operabitur tunc ut mota, sed ut pure movens, cum tamen in primo actu magis indigeat moveri, quia magis est in potentia.

In articulo quinto inquit, an moveatur voluntas a corpore cœlesti: respondetur a cœlo ut ab objecto moveri posse sicut a quocumque appetibili, aut pulchro. Ut a motore instigante, et impellente intrinsecus, non posse, quia cœlum est agens corporeum, voluntas immaterialis, et libera. Indirecte tamen potest cœlum movere, alterando corpus, et appetitum sensibilem, qui subornat voluntatem.

In articulo sexto inquit, an moveatur voluntas a Deo sicut ab exteriori principio: respondetur moveri, quia Deus est causa voluntatis, quam creat cum anima, unde sicut in natura, qui eam causat, motum naturalem causat (sicut motum lapidis generans ejus) ita qui causat voluntatem, motum ejus voluntarium causare potest, etiam effective. Objective autem causat Deus eundem motum voluntatis, quia est universale bonum, et objecta, quæ sunt particularia bona, ex ipso habent unde alliciant, et objective moveant.

QUÆSTIO X.

DE MODO QUO MOVEATUR VOLUNTAS.

Modus movendi voluntatem attenditur penes naturaliter, vel libere. Et in quatuor articulis discurret, an moveatur necessario voluntas, et a quo.

SUMMA LITTERÆ.

In articulo primo inquit, an moveatur voluntas naturaliter, seu necessario ad aliquid: respondetur moveri, quia licet voluntas ut est domina sui actus, et libera, non operetur naturaliter, seu ut natura, id est, determinate, et necessario, tamen principium unde primo voluntas movetur oportet esse naturaliter, et determinate volitum, quia est per se, et determinate bonum, ut bonum in communi, sine qua formali ratione boni nihil potest appeti.

In secundo articulo inquit, an voluntas a suo objecto de necessitate moveatur: respondetur non moveri ab objecto de necessitate quoad exercitium, quia de quocumque bono potest avertere cogitationem, et non velle (scilicet extra Deum clare visum) quoad specificationem autem movetur de necessitate a bono perfecto, quale est beatitudo, et ultimus finis, et ea sine quibus talis finis haberi non potest, ut esse, vivere, et similia. Bona autem particularia, et non plene perfecta non movent de necessitate quoad specificationem.

In articulo tertio inquit, an voluntas moveatur de necessario ab appetitu inferiori: respondetur quod si passio non totaliter ligat iudicium rationis, et libertatem tollit, non movetur de necessitate voluntas a tali appetitu, licet inclinetur ab illo, nec enim est objectum totaliter implens voluntatem. Si autem passio tollit iudicium liberum, et transit in insaniam, non manet motus voluntarius, et sic movetur voluntas necessario, destructo iudicio indifferenti.

In articulo quarto inquit, an voluntas moveatur de necessitate a Deo: respondetur non necessitari ab eo secundum quod active movet voluntatem, quia movet tamquam causa propria voluntatis, et omnium motuum quis. Unde motio Dei est secundum naturam voluntatis, non contra eam, et sic cum ejus motus sit contingens et liber, hoc ipsum causat Deus in ea, non destruit.